

Світлана Чайка
Svitlana Chaika

ЖАНРОВЕ РОЗМАЇТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ НАРОДНО-ПІСЕННОЇ МУЗИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

GENRE VARIETY OF UKRAINIAN CHILDREN' S FOLK SONG MUSICAL ART

У статті розглянуто та проаналізовано жанрове розмаїття української дитячої народно-пісенної творчості. Національне виховання передбачає принцип народності виховання, що зумовлює потребу у формуванні насамперед національної свідомості, любові до рідної землі і свого народу. Народна музика та її багатожанровість – неоціненний скарб нашої національної культури, живе джерело української народної пісенності

Ключові слова: українська музична творчість, жанр, український дитячий музичний фольклор, народна пісня, українська культура, національна свідомість, виховання.

Створення національної системи освіти в умовах розбудови незалежної української держави потребує адекватного спрямування виховання. Засвоюючи і використовуючи попередній досвід, нові покоління збагачують та удосконалюють його, роблять свій внесок у розвиток педагогічної науки. Кожний історичний період відображується на змісті виховання дітей. Водночас він зберігає те основне, що визначає сутність педагогічної системи, провідним носієм якої є українська народно-пісенна музична творчість. Через народну творчість кожен народ відтворює себе, свою культуру, характер і психологію у дітях. Із традиційним народним побутом міцно пов'язане художнє явище, що зазначено у фольклористів під назвою “фольклор”. Як суттєва частина загальнонаціональної народної творчості, з глибини віків бере початок дитячий музичний фольклор, який у різних своїх жанрах відображає динаміку людського життя в усьому розмаїтті його форм, починаючи з колиски. І. Огієнко писав так: “Наші пісні – це тихий рай, це привабливі чари, ті чари, що всім світом признано за ними” [4, с. 5].

Досліджуючи жанрове розмаїття української дитячої народно-пісенної творчості, ми брали за основу висновки дослідників Г. Довженок, М. Костомарова, С. Мишанича, І. Огієнка, І. Руснак, О. Смоляка, І. Франка, Т. Шевченка та ін.

Як зазначено в “Концепції національного виховання», визначальним є принцип народності виховання, що зумовлює потребу у формуванні насамперед національної свідомості, любові до рідної землі і свого народу. Український дитячий музичний фольклор – це поліфункціональне етнокультурне явище, яке реалізується у відповідному віковому середовищі засобами ряду речитативних, співних та ігрових творів. Він сформувався на теренах проживання автохтонного українського етносу і є відзеркаленням способу музичного мислення нашого народу. Дитячий фольклор несе різнобічне навантаження. Окрім завдань розумового й емоційного розвитку, жанри і форми дитячої творчості спрямовані насамперед на задоволення потреб дитини у спілкуванні та сприяють розвитку музично-творчих здібностей. Народна музика та її багатожанровість – неоціненний скарб нашої національної культури, живе джерело української народної пісенності, що зачаровує нас своєю немеркнучою поетичною красою.

Мета статті – розглянути та проаналізувати жанрове розмаїття української дитячої народно-пісенної творчості.

У дослідженні С. Мишанича пропонується визначення базового поняття: фольклор – це народна творчість, у якій “художнє відображення дійсності відбувається у словесно-музичних хореографічних формах колективної народної творчості, що виражають світогляд народу і нерозривно пов'язані з його життям і побутом” [3, с. 166].

У навчальному посібнику “Український фольклор” І. Руснак диференціює роди і жанри фольклору, зауважуючи: “Соціально-побутові функції, способи виконання, поєднання текстів з мелодією, інтонацією, рухами, танцями тощо зумовили родові, жанрові, тематичне, образне й поетикальне розмаїття словесного народного мистецтва. За науковою класифікацією жанр – тип художньої форми (казка, пісня, прислів'я)” [5, с. 8]. Відповідно дослідниця усної народної творчості описує три роди мистецтва, в яких інтегровано й музичний фольклор: епос, лірика, драма [5].

Фахівці зазначають, що епічні, ліричні, драматичні та ліро-епічні твори поділяють на жанри – пісенні (колядки, щедрівки, думи, пісні, балади тощо) та прозові (казки, міфи та ін.), деякі з них мають багато різновидів. Народна музика та її багатожанровість додає чимало різних життєвих функцій та є їх логічним завершенням. Народні ігри, танці, жарти, народні пісні – саме той матеріал, який сприяє розвитку музично-творчих здібностей, дає змогу проявити власні творчі нахили. Дитячий фольклор несе різнобічне навантаження. Окрім завдань розумового й емоційного розвитку, ігри, пісеньки, дражнилки та інші жанри і форми дитячої творчості спрямовані насамперед на задоволення потреб дитини у спілкуванні.

У результаті аналізу українського дитячого музичного фольклору, за твердженням О. Смоляка, українська дитяча народно-музична культура представлена двома пластами – фольклором, який виконують дорослі для дітей, та фольклором, який виконують самі діти [6]. Такий поділ аргументується насамперед тим, що від самого народження дитини, музично-естетичне та етнонаціональне виховання повністю залежить від батьків та родичів, а також від культури, яка її оточує. Адже, у цей період формується її емоційний та розумовий розвиток, мовленнєва та музична інтонація і лексика. Чим глибше закладається в дитячу душу художньо-естетичний фундамент, такою і буде соціально-культурна віддача у суспільному житті. Через те, пісні, виконувані дорослими для дітей, відіграють основоположну для майбутніх поколінь етнопедagogічну функцію. Власне дитячий фольклор, за своєю природою, є постійно скерованим на самопоглиблення та самовдосконалення потреб дитини, на спілкування із ровесниками та дорослими, на виховання практичного та виробничого досвіду. Адже, важливе і домінуюче значення у цих випадках відіграє наслідування своїх батьків, особливо їхніх виробничих дій. Жанри цих обох пластів бувають як приуроченими, так і не приуроченими. Найпоширенішими у музичному середовищі є приурочені жанри, які реалізуються за певних дій, подій, адресуються тим чи тим явищам природи. Власне, вони і притаманні наймолодшій віковій групі (маємо на увазі період від перших днів народження дитини і до семи-восьмирічного віку). Найменш представницьку групу у дитячому музичному фольклорі становлять не приурочені народно-музичні жанри – безкінечні пісні, пісні-небилиці, пісні-казки та пісні із казок. Це, власне, і є звичайні дитячі пісні, які виконуються будь-де, будь-коли і за будь-яких обставин [6].

Вагоме місце в дитячій народномузичній культурі займають пісні, виконувані дорослими для дітей. Вони відіграють важливу роль в музично-естетичному вихованні дитини від її народження до семи-восьми років і є своєрідним містком до входження у доросле традиційне фольклорне середовище. Саме цей пласт народної творчості формує в майбутнього покоління любов до природи, до людей. За своїм походженням вони такі ж давні, як і саме людство. Цей пласт творять такі народнопісенні жанри: колискові, забавлянки, пісні-казки, небилиці та пісні із казок. Останні, скоріше всього, належать до пізнішої верстви і творять групу звичайних пісень.

Коліскові – це такі музично-поетичні твори, які виконують функцію заколисування дитини. На відміну від деяких інших (обрядових, звичайних) вони належать до приурочених пісень, тобто виконуються лише під час заколисування дитини. Тематика власне колискових

пісень базується, в основному, на фантастичних сюжетах. Тут переважають такі казкові персонажі, як Сон, Дрімота, Котик, Гулі (голуби) тощо. Найчастіший образ у колискових піснях – Котик. Адже, за дохристиянськими віруваннями, кіт уважався покровителем дитячого сну, оберегом дитини від злих сил. Частими в колискових піснях є і соціальні та любовні мотиви, особливо про майбутню долю дитини. Наспів у піснях цього жанру складається із коротких, варіаційно повторюваних послівок, які виконують функцію заколисування і мають, переважно, тридольний метр. Колискові пісні виконуються у повільному або помірному темпі, тихим звучанням, переважно низьким грудним регістром. Їх співають, як правило, жінки. Колискові пісні можуть супроводжуватися виконанням якихось хатніх робіт – вишиванням, прядінням та іншими рукодільними роботами. При заколисуванні дитини іноді виконують і різноманітні звичайні пісні, які за характером відповідають даним обставинам.

Забавлянки (утішки) – це музично-поетичні або ритмізовані твори, які впливають на фізичний та духовний розвиток дитини. Забавлянки, як і колискові пісні, формувалися на ранньому етапі розвитку людства [6]. Вони, як правило, супроводжуються відповідними рухами та жестами, що покликані фізично зміцнювати дитину, створювати радісний та бадьорий настрій. Забавлянки групуються відповідно до віку дитини. Значна частина забавлянок слугує і для розвитку дитячого мовлення та пізнання навколишнього світу. Тематика забавлянок різноманітна, але найбільше вона пов'язана із привабливими для маленьких дітей тваринами та птахами чи домашніми роботами. Поетика забавлянок наближена до дитячого світосприйняття. Забавлянки виконують лише одноголосо дорослі та старші діти з відповідними пантомімічними рухами і належать до групи принагідних народномузичних творів. Утішкою заохочують дитину до танцю.

Пісні-казки – це такі музично-поетичні твори, в яких навколишній світ розкритий за допомогою фантастичних образів. Ці пісні, як продукт дорослої творчості для дітей, скоріше всього належать до пізнішої фольклорної верстви і є показовими щодо адаптації цієї творчості у дитячому фольклорному середовищі. Твори цього жанру із дорослого фольклорного середовища ввійшли в дитяче світосприйняття і стали повністю дитячим продуктом. Вони належать до групи звичайних пісень і є найбільш представницькими у дитячій народній музичній творчості [6]. Найчастіше у піснях цього жанру натрапляємо на зооморфну тематику (про тварин). Жартівлива тематика також представлена у сюжетах дитячих пісень-казок. Тут часто висміюються окремі вади тварин, які уподібнені до людських. Багато дитячих пісень-казок супроводжують хореографічними рухами та пантомімікою. Часто у піснях цього жанру натрапляємо на приспиви, в яких підкреслено танцювальну основу. Пісні-казки творять найбільший пласт серед дитячого фольклору, співаного дорослими для дітей і в автентичному середовищі виконуються переважно самими дітьми для когось (або для інших дітей-ровесників, або для дорослих) одноголосно.

Небилиці – це своєрідні ігри в “перевернутий світ”, у яких порушена пропорція у сприйнятті світу, і через те він стає нереальним та нелогічним. Поетичні тексти в небилицях складаються так, ніби в них зумисне відбувається постійне відхилення від норми. Таким чином, ситуації в піснях завжди викликають у дітей веселий настрій, велику естетичну насолоду та комічний ефект. За музично-стильовими ознаками небилиці споріднені із піснями-казками (семантичні та структуротворчі характеристики ідентичні). Виконують небилиці, як правило, родичі для дітей дворічного-чотирирічного віку, або для себе.

Пісні з казок – це такі музично-поетичні або рецитовані твори, які відіграють основну інтермедійну функцію в композиційному розвитку казкового сюжету. В українському фольклорі є низка казок, зокрема фантастичних та про тварин, у яких натрапляємо на музично-поетичні вставки у формі діалогів та монологів. Найпоширенішою формою є монологічні пісенні вставки. Цим пісням, як правило, належить важлива роль у розгортанні сюжету.

Казки з пісенними вставками в українській народній творчості представляють давнішу фольклорну верству. Вони репрезентують ту епоху фольклорного мислення, в

якій міфологізація образів є основною в семантичному становленні сюжету. Пізніше, із втратою архаїчного способу мислення, пісенна вставка перетворилася у казкову прикрасу. В українських казках формувалися дві групи пісенних вставок. Перша – пісенного характеру, друга – речитативного. Музично-поетичні вставки у казках виступають не як завершені в сюжетному відношенні твори, а як інтермедійні ланки, які цементують композиційну структуру самої казки. Тематика пісень із казок виступає не відокремлено, а повністю підпорядкована сюжетному стрижню. Вона є продовженням діалогічних та монологічних форм самої казки [6].

Вагомий пласт в українській дитячій музичній творчості складають пісні, виконувані самими дітьми. Вони відзеркалюють дитяче світосприйняття. Групу власне дитячого музичного фольклору складають такі музичні жанри, як дитячі музичні ігри, заклички, прозивалки, звуконаслідування, примовки, колядки, щедрівки, церковні коляди, веснянки-гаївки.

Дитячі музичні ігри – це невеликі музично-поетичні твори, в основі яких лежить розкриття різних життєвих колізій засобами рухових елементів. Вони зародилися дуже давно (мабуть, на початковому етапі суспільного розвитку людства) і є плодами творчої діяльності самих дітей, хоча значна їх частина перейнята з репертуару дорослих, особливо з обрядового фольклору. Найдавнішими серед них є хороводні ігри, що творять основний компонент календарних обрядів. Вони, в основному, розкривають тему хліборобської праці через поєднання музики, хореографічних рухів, пантоміми, слова тощо. Природний інтерес дітей до всього живого сприяв популярності ігор, основними персонажами яких є птахи та звірі. Ці ігри, де дія, рух поєднуються з розвинутим діалогом, часто відтворюють гострі моменти боротьби сильнішого і слабшого. Серед традиційних народних дитячих ігор є особливо багато власне рухових, у яких драматизація поєднується із змаганнями – біганням навздогін, наввипередки, пошуком, прориванням кола чи «ланцюга». Чимало таких ігор супроводжуються своєрідними поетичними та музичними вставками, які мають найрізноманітніше призначення – попереджують про початок гри або якийсь її етап, коментують події, що відбуваються тощо [6]. Дитячі музичні ігри виконуються, як правило, гуртом одноголосо, у жвавих темпах.

Заклички та примовки. *Заклички* – це музично-поетичні твори, в основі яких лежить вірування в магічну силу слова. Вони належать до народної творчості давнішої фольклорної верстви. На початковому етапі заклички втілювали вербальну магію дорослих, потім ця віра поступово втрачала свій сенс і залишалася жити у світі уявлень дітей. Адресатом у закличках є головні небесні світила та метеорологічні явища. Звернення в закличках до дощу, сонця, хмар, вітру, в основному, пов'язані із землеробською працею наших далеких предків. На початковому етапі вони, вірогідно, супроводжувалися певними магічними діями, відгомони яких ще можна помітити у деяких сучасних текстах. Заклички багато в чому змінилися від тих прадавніх часів, але не змінилася їхня суть – прохання, щоб пішов чи припинився дощ, вийшло сонце чи розійшлися хмари. Тривале функціонування закличок серед дітей викликало появу зразків, створених ними самими і вже позбавлених стародавніх вірувань. Тепер заклички – це власне дитяча творчість. Вони рецитуються як дитячими гуртами, так і окремими виконавцями одноголосо з деякими пантомімічними елементами (рухами рук, голови, тулуба тощо) [6]. *Примовки* – це музично-поетичні твори, які базуються на звертаннях до комах, птахів, тварин та до різних явищ природи. Об'єкти звертання у примовках (на відміну від закличок) дуже різні. Всі навколишні предмети та явища природи, з якими спілкуються діти під час дозвілля, можуть стати об'єктом для примовок. Примовки – це продукт власне дитячої творчості. В значній частині примовок (так як в закличках) ще до нашого часу збереглися тотемістичні уявлення наших предків – своєрідне спілкування з навколишньою природою як з живою істотою. Значна частина цих замовлянь правдоподібно прийшла з дорослим світоглядом. Втративши первісний зміст, стала лише дитячою розвагою [6].

Прозивалки – це словесно-віршовані або словесно-музичні твори, в яких висміюються зовнішні та внутрішні вади дітей, або старших людей. Цей жанр є одним із найпоширеніших серед дітей. У прозивалках вихідним моментом у створенні образу є імена конкретних адресатів,

які обігруються різними дошкульними римованими словами. Прозивалки виконуються, як правило, дитячими гуртами (рідко окремими дітьми) на дозвіллі, одноголосо, з елементами хаотичності, голосно і виконують функцію розрядки гострих ситуацій, які часто виникають під час ігор. В кінці прозивалок деколи виконуються мирилки – це словесно-віршовані або словесно-музичні твори, які спрямовані на розв'язання конфліктів між дітьми, функціонально вони прикріплені до колізійних ситуацій і виконуються лише в кінці прозивалок (поза ними не побутують). Усе це – своєрідний ритуал, що ефективно регулює стосунки між дітьми.

Значне місце у жанровому розмаїтті народно-пісенної музичної творчості українців посідає обрядовий фольклор – один з найдавніших видів народної поетичної творчості, який виник і розвивався в тісному зв'язку з виробничою діяльністю людського суспільства. Обрядовий фольклор поділяють на певні художньо-поетичні цикли за порами року. До обрядових пісень зимового календаря належать *колядки і щедрівки*, новорічні посівальні пісні, в яких висловлювалися побажання гарного вражаю, добробуту, щастя і здоров'я. В Україні церковні колядки відомі з XVII ст. Т. Шевченко не прогрішив проти історичної правди, коли в своїй драмі “Назар Стодоля”, дія якої відбувається в XVII ст. вклав в уста козаків одну з таких колядок: “Бачить же Бог, бачить Творець, що мир погибає, архангела Гавриїла в Назарет посилає” [8]. За підтримки і популяризації церкви, духівництва, різдвяні колядки набули значного поширення в народі. Цьому сприяла також, за словами І. Франка, “безперечна поетична стійкість многих набожних коляд” [7, с. 18], а також простота і дохідливість трактування біблійних сюжетів, демократичне спрямування. Функціонування колядок ніколи не обмежувалося лише церковною сферою, вони здавна увійшли в народне середовище, стали важливим компонентом побутово-обрядового співу, народного театру, вертепу. Найпоширеніша в дитячих колядках – прославна тематика (прославляння господаря та його сім'ї, що й було головною рисою різдвяних свят). Найбільш представницькою в дитячих колядках є гумористична тематика. Адже, мета колядок – не тільки прославляти господаря та його родину, а й розвеселити їх, надати святкового настрою. Дитячим традиційним колядкам властива речитативна та моторна мелодика, що відтворена жвавими та помірними темпами. Дитячі коляди серед цілого масиву різдвяного фольклору творять лише невеличку групу. Серед них найуживанішими є “Добрий вечір тобі”, “Нова радість стала”, “Бог предвічний” та ін. Щедрівки за своїм змістом і формою схожі з колядками, але їхнє календарне виконання обмежується “Щедрим вечором”. Щедрувальники супроводжували свій спів постійним пісенним рефреном: “Щедрий вечір, добрий вечір, добрим людям на здоров'я!”. Художні образи в колядках і щедрівках є засобом змалювання бажаного щастя, здоров'я, добробуту. В них господар уподібнюється сонцю, його дружина – місяцю, діти – зорям. Для дитячих щедрівок властива, переважно, жартівлива тематика. Деякі дитячі щедрівки представляють прославну тематику. Величезний, утверджувальний пафос народних колядок і щедрівок спрямовується на найбільш утаємничені житейські справи людини та основні, неперехідні її ціннісні субстанції. Останнім часом традиція дитячого колядування та щедрування оживає, відроджується.

До обрядових пісень весняного циклу належать веснянки та гаївки – це такі музично-поетичні твори, які виконують діти на Великодні свята та навесні. З часом, більшість цих пісень виокремилися із дорослого весняного обрядового фольклору і створили групу дитячих веснянок і гаївок. Пісні, присвячені зустрічі весни, є сюжетними і багатими на художні образи. Значна частина цих образів генетично пов'язана із стародавніми уявленнями людей про боротьбу двох протилежних сил при змінах холодного і теплого періодів року. Веснянки – це здебільшого хорові пісні, які виконували разом із танцем, і вони мали первісне призначення прикликати весну. М. Костомаров, визначаючи ідейний зміст українських весняних пісень, відмічав, що це “юність, переважно в житті жінки, зображена в послідовному розвитку почуттів і поривів у зв'язку або, краще сказати, в аналогії з розвитком життєвої сили навколишньої природи. Саме тому деякі пісні співаються раніше від інших, ніби узгоджуючись із станом природи. Тут ви знайдете: безтурботну веселість тих років, коли дівчина перестає

бути дитиною, таємну потребу кохання, соромливе освідчення власному серцю, перше побачення, дорікання, ніжність, жарти, сльози, надії, побоювання – всю історію молодості в світі сільському, тихому” [2, с. 118]. У дитячих веснянках та гаївках домінують такі мотиви, як зустріч весни і її оспівування; вітання весняних птахів; вирощування злакових, городніх культур, дерев; парування та залицяння молоді. У весняних дитячих піснях часто зустрічаються такі персонажі, як Весна чи Весняночка, зелений Шум (ліс), Бузьок, Ластівка, Журавель, Зозуля, Шпачок, Мак, Горошок, Грушечка та ін. Вони часто персоніфіковані, тобто наділені людськими рисами. Для дитячих веснянок та гаївок властивий гуртовий спів в унісон або в терцову втору. Вони виконуються біля церкви або на майданах. Дитячі веснянки та гаївки переважно супроводжуються хореографічними та пантомімічними елементами. В їхній основі лежать кругові та змійкові крокові рухи, імітація руками росту дерев і злакових та городніх культур. Дитячі веснянки та гаївки в автентичному середовищі виконують без інструментального супроводу.

Обрядовий фольклор українців – неоціненний скарб нашої національної культури, живе джерело української народної пісенності, що зачаровує нас своєю немеркнучою поетичною красою.

Отже, український дитячий музичний фольклор – це поліфункціональне етнокультурне явище, яке реалізується у відповідному віковому середовищі засобами низки речитативних, співних та ігрових творів. Він сформувався на теренах проживання автохтонного українського етносу і є відзеркаленням способу музичного мислення нашого народу. Дитячий фольклор несе різнобічне навантаження. Окрім завдань розумового й емоційного розвитку, ігри, пісеньки, дражнилки та інші жанри і форми дитячої творчості спрямовані насамперед на задоволення потреб дитини у спілкуванні. На нашу думку, народні ігри, танці, жарти, народні пісні – саме той матеріал, який сприяє розвитку музично-творчих здібностей, дає змогу проявити власні творчі нахили. Народна музика та її багатожанровість додає чимало різних життєвих функцій та є їх логічним завершенням.

Список використаних джерел

1. Довженок Г. Український дитячий фольклор: віршовані жанри. Київ : Наук. думка, 1981. 171 с.
2. Костомаров М.І. Етнографічні питання Костомарова. К., 1930. 230 с.
3. Мишанич С. Усна народна творчість / Культура і побут населення України. К., 1991. 284 с.
4. Огієнко І. Українська культура: коротка історія культурного життя українського народу. Київ : Вид-во книгарні Е. Череповського, 1918. 272 с.
5. Руснак І.Є. Український дитячий фольклор: навч.пос. Київ : Вид-й центр “Академія”, 2010. 304 с.
6. Смоляк О.С. Український дитячий музичний фольклор: підручник-хрестоматія для викладачів та учнів. Вип. 1. Тернопіль : ЛІЛЕЯ, 1998. 78 с.
7. Франко І.Я. Наші коляди / Збір. творів у 50 т: К., 1980. Т. 28. С. 7-42.
8. Шевченко Т.Г. Твори. Київ : Дніпро, 1978. У 5 т. Т. 4. 241 с.

The creation of a national education system in the conditions of building an independent Ukrainian state requires an adequately direction of education. By learning and using previous experience, new generations enrich and refine it, and contribute to the development of pedagogical science. Each historical period reflects on the content of the upbringing of children. At the same time, it preserves the essence that lies at the core of the pedagogical system, whose leading carrier is Ukrainian folk-song musical art. Through folk art, every nation reproduces itself, its culture, character and psychology in children. Traditional folk life is strongly associated with the phenomenon of art described by folklorists under the name “folklore”. As an essential part of national folk art, children’s musical folklore originates from the ages, reflecting in various genres the dynamics of human life in all its variety of forms, from the cradle.

Ukrainian children’s musical folklore is a multifunctional ethno-cultural phenomenon realized in the appropriate age environment by means of a number of recitative, singing and acting works. It was

formed on the territory of the indigenous Ukrainian ethnic group and is a reflection of the way of musical thinking of our people. Children's folklore carries a multifaceted load. In addition to the tasks of mental and emotional development, genres and forms of children's art are aimed primarily at meeting the child's communication needs and promoting the development of musical and creative abilities. Folk music and its multi-genre aspect is an invaluable treasure of our national culture, a living source of Ukrainian folk song that fascinates us with its endless poetic beauty.

Key words: *Ukrainian musical creativity, genre, Ukrainian children's musical folklore, folk song, Ukrainian culture, national consciousness, education.*

УДК 378.147.091.31–051:78

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.268-273

Роман Чорніта
Roman Chorņita

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬОГО СМАКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF ARTISTIC TASTE OF FUTURE MUSIC TEACHERS IN THE PROCESS OF INSTRUMENTAL PREPARATION

У статті розглядаються педагогічні умови розвитку художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі інструментальної підготовки, проблеми глибинних філософських основ, психологічних механізмів і методичних особливостей розвитку художнього смаку, а також проблеми художньо-естетичного виховання, формування та розвитку художнього, музичного смаку в системі професійного становлення майбутніх фахівців мистецьких дисциплін.

Ключові слова: *художній смак, педагогічні умови, інструментальна підготовка, виконавська майстерність, художньо-естетичне виховання.*

Перспективи розвитку української держави пов'язані з підвищенням рівня інтелектуального, фізичного, морального, естетичного розвитку особистості, формуванням її громадянсько-демократичних, духовно-культурних цінностей. Досліджуючи проблему педагогічних, методичних умов розвитку художнього смаку, насамперед, виходимо з позиції, що його слід трактувати як значущу складову естетичної культури особистості, яка визначає потенціал розвитку не лише спеціальної художньо-творчої діяльності, а і життєдіяльності його суб'єкта загалом, забезпечує адаптацію до соціально-культурного середовища.

Як стверджує доктор педагогічних наук В. Черкасов, “Витончений художньо-естетичний смак уможлиблює оцінювати міру довершеності предметних та духовних цінностей, сприяє формуванню художньо-естетичної культури особистості, розширює горизонти світосприйняття та світобачення, дозволяє створювати образи естетичної та художньої картини світу” [8, с. 44-48].

Проблеми глибинних філософських основ, психологічних механізмів і методичних особливостей розвитку художнього смаку не переставали бути актуальними, починаючи від філософів класиків, які досліджували естетичну природу художнього сприйняття реальності. Ретроспективний аналіз наукових праць таких дослідників, як Ш. Бате, Ф.М. Вольтер, Б. Грасіан, І. Зульцер, І. Кант, Д. Юм, свідчить про актуальність проблематики у контексті різних часових періодів і галузей знань. Так, засновник теорії трансцендентального ідеалізму І. Кант у своїй праці “Естетика – наука про думку смаку” стверджує, що “...для того, щоб сказати, що предмет прекрасний і довести, що у мене є смак, важливо не те, в чому я залежу від існування предмету, а те, що я роблю з цього уявлення в собі самому. Кожен повинен погодитися з тим,